

فرصت ها و تهدیدهای تکنولوژیهای نوین ارتباطی برای توسعه سیاسی کشورهای

جهان سوم

محمد سالمیان¹

چکیده

با اختراع تلفن همراه هوشمند و شبکه های اجتماعی که نمونه ای از فن آوری های نوین ارتباطات و اطلاعاتند، روند توسعه سیاسی کشورهای در حال توسعه تغییر یافته است. شبکه های اجتماعی اینترنتی یکی از مهمترین ابزارها برای نمود یافتن اثرات جهانی شدن است. این فضای مجازی عرصه وسیعی از اطلاعات و نموده های مختلف معنایی را ایجاد می کند. پس از اختراع این شبکه ها، کاربران در اینترنت و شبکه های اجتماعی اقدام به ایجاد و تولید حجم عظیمی از اطلاعات که شامل متن، تصویر، فیلم و کلیپ های صوتی است نموده اند که توسط خود کاربران، تولید و بارگذاری می شود. این به اشتراک گذاری اطلاعات، کمک شایانی به توسعه سیاسی کرده است. اختراع تکنولوژی های نوین ارتباطی، انحصارطلبی رسانه ها را تغییر داده است و با اطلاع رسانی و شفاف سازی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی بر تحولات سیاسی و اجتماعی موثر بوده است. این تکنولوژی های تازه، چندین کارکرد مهم دارند؛ جریانی آسان و به روز و کم هزینه برای برقراری ارتباط مردم با یکدیگر هستند، ارتباطی تعاملی و دوطرفه ایجاد می کنند که شباهتی با تلویزیون، رادیو و مطبوعات ندارد و مهمتر از همه اینکه خود کاربران می توانند در انتقال اخبار و اطلاعات مشارکت داشته باشند. وقایع سیاسی در سال های اخیر تحت تاثیر فناوری های نوین ارتباطی بوده اند. انقلاب های خاورمیانه در کشورهای جهان سوم و یا ناکامی کودتای نظامی ترکیه نیز با استفاده از شبکه های اجتماعی انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که فناوری های جدید ارتباطی مزایا و معایب فراوانی برای توسعه سیاسی کشورهای در حال توسعه دارند که می توان گفت مزایای آنها بیش از معایبشان می تواند مطرح باشد.

کلمات کلیدی: تکنولوژی های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، شبکه های اجتماعی، فرصت ها و تهدیدها، توسعه سیاسی، جهان سوم

¹ دانشجوی دکترای تخصصی علوم ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی؛ پذیرش نهایی: 1396/11/08

مقدمه و طرح مساله

جهان طی چند سال گذشته قدم به دنیای جدیدی تحت عنوان «وب ۱» و در ادامه «وب ۲» گذاشته که ظرف مدت زمان اندکی، «وب ۲» به سبب امکان ارتباط تعاملی دوسویه مورد استقبال کاربران فضای سایبری قرار گرفته است. اکنون نتایج پژوهش‌ها بیانگر افزایش فعالان مجازی نسبت به شبکه‌های اجتماعی است که در عصر کنونی به محبوب‌ترین نوع وبسایت‌ها بدل شده و کاربران، بخش قابل توجهی از وقت خود را به این شبکه‌ها اختصاص داده‌اند (رحمان زاده، ۱۳۸۹، ص ۱۱).

جوامع مختلف تحت تاثیر تحولات عظیم علمی و تکنولوژیک به سمت جامعه اطلاعاتی یا جامعه شبکه‌ای در حال حرکتند. جامعه شبکه‌ای، جامعه‌ای است که ساختار آن متأثر از فناوری است. در جامعه شبکه‌ای، جوامع با چالش‌هایی چون نابرابری اجتماعی، هویت‌های جدید، تمایزپذیری و شالوده‌شکنی نهادهایی نظیر دولت، و فرصت‌هایی چون نقش اینترنت و شبکه‌های اجتماعی در پژوهش، خلاقیت، تعامل و همزیستی جهانی، شکل‌گیری هویت سیال و غیره رو به رو شده‌اند (معمار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۵۶). شبکه‌های اجتماعی مجازی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران و با گستره وسیع جغرافیایی در درون مرزهای ملی، تبدیل شدن به یک ارتباط خصوصی و شخصی و فارغ بودن از هر نوع کنترل از سوی مراجع قدرت، به وسیله‌ای بی‌بدیل در عرصه ارتباطات تبدیل شده‌اند و زمینه‌های تاثیرگذاری خارج از کنترل دولت‌ها و نهادهای قدرت را در جوامع به وجود آورده‌اند. فناوری‌های نوین ارتباطی شکل اجتماعی نوینی از ارتباطات را به وجود آورده‌اند که در عین حالی که توده‌ای است، اما به صورت انفرادی تولید و دریافت می‌شود و تأثیر می‌گذارد. با این همه، در سراسر جهان، به ابزاری در خدمت جنبش‌های اجتماعی تبدیل شده است. این جنبش‌ها، باید بتوانند برای دستیابی به اهداف خود، در سه زمینه توانمندی داشته باشند: شکل دادن به هویت جمعی، متقاعد ساختن پیروان خود و بسیج آنها. این جنبش‌ها، با استفاده از فناوری‌های

جدید اطلاعاتی، می توانند به راحتی به هر سه هدف نام برده، دست یابند (حمیدی، ۱۳۹۰: ۱۴).

در این رسانه ها، تأثیر بر افکار عمومی و بسیج آن، به گونه ای است که به واسطه آنها، نوعی فضای عمومی شکل می گیرد و بسیاری افراد، بدون آنکه یکدیگر را ببینند و تبادل نظر کنند، مانند یکدیگر فکر و در نتیجه مانند یکدیگر نیز عمل می کنند. بر این اساس، از طریق تولید پیام، شعار و اندیشه، به شیوه ای هنری و از طریق تصویر، گرافیک، صدا و موسیقی، تصویرها دستکاری و بسیج می شوند و در نهایت فعالیت سیاسی، این امکان را می یابد که با زندگی روزمره آمیخته شود. همچنین شبکه های اجتماعی مجازی همانند آزمایشگاهی است که جنبش های اجتماعی، میزان توانمندی خود را بررسی می کنند. در چنین حالتی، شبکه های اجتماعی، تنها به عنوان وسیله سیاسی عمل نمی کنند، بلکه خود به فضای سیاسی تبدیل می شوند. همچنین کاربرد شبکه های اجتماعی این امکان را به جنبش های اجتماعی می دهد که روش های سنتی بیان اعتراض خود، همانند راهپیمایی ها، اعتراض ها، شعارها و استفاده از نمادها را آسان تر به کار ببرد و آنها را با روش های نمادین جدید ترکیب کنند (حمیدی، 1390: 55). در پژوهش حاضر سوال اساسی این است که فرصت ها و تهدید های تکنولوژی های جدید ارتباطی در توسعه سیاسی کشورهای جهان سوم چیست؟

تکنولوژی های جدید ارتباطی و اطلاعاتی

این فناوری ها را می توان در دسته های بسیاری تقسیم بندی کرد، اما چون شرح آنها طولانی می شود، فقط هفت دسته به صورت خلاصه معرفی می شود: شبکه های اجتماعی^۱، وبلاگ ها، ویکی ها، پادکست ها، فروم ها، کامیونیتی های محتوایی و میکرو بلاگ ها، که هفت نوع رسانه های اجتماعی نیز محسوب می شوند. شبکه های اجتماعی به اعضایشان اجازه ساخت صفحات شخصی و برقراری ارتباط و شبکه سازی با دوستان آنلاین را می دهند. وبلاگ ها، که شناخته شده ترین نوع رسانه های اجتماعی محسوب می شوند، ژورنال های آنلاینی هستند که با

¹ Social Network
ISSN: 2476-4140

محتوای جدید کاربران به روز می شوند. ویکی ها¹ سایت هایی هستند که به کاربران اجازه اضافه کردن و ویرایش محتوا را می دهند و محتوای تولیدشان حاصل مشارکت اعضاست. پادکست ها² فایل های صوتی و تصویری هستند که قابلیت مشترک شدن در اینترنت را دارند. فروم ها³ که از دوران پیش از تولد مفهوم رسانه های اجتماعی فعالیت می کردند، فضایی برای طرح بحث و گفتگو در موضوعات مختلف محسوب می شوند. کامیونیتی های محتوایی⁴ امکان مدیریت و به اشتراک گذاری نوع خاصی از محتوا مانند عکس، فایل های ویدیویی، متن یا لینک را فراهم می کنند. میکرو بلاگ ها⁵ که تلفیقی از شبکه های اجتماعی و وبلاگ های کوچک هستند، با محتوای کوتاه کاربران به روز می شوند (ساعی و افتاده، 1392، ص 109). عنوان شبکه اجتماعی مجازی با قالب امروزی برای نخستین بار در سال 1960 در دانشگاه ایلینویز در ایالات متحده آمریکا مطرح شد (افراسیابی، 1392). پس از آن ظهور سایت های شبکه اجتماعی در سال 1995 با سایت کلاسمیت که به اعضا کمک می کرد دوستان دوران تحصیل در مقاطع ابتدایی، دبیرستان و دانشگاه را پیدا کنند کلید خورد. اگرچه در ابتدا ایجاد شبکه های اجتماعی رشد کمی داشت اما دوران رشد و فراگیر شدن آنها با نسل جدید این شبکه ها و پدید آمدن سایت هایی چون فریندستر در سال 2002 در امور تجاری، لینکدین برای تجار حرفه ای (2003)، فیسبوک برای دانشجویان دانشگاه هاروارد، یوتیوب برای فیلم و عکس (2005) و فیسبوک برای عموم (2006) و چندین شبکه دیگر، ادامه یافته و تخصصی شدن آنها سرعت گرفت و کاربری شبکه ها از یکدیگر متمایز شد (بوید و الیسون، 2007). شبکه های اجتماعی مجازی، خدمات بر خطی هستند که به افراد اجازه می دهند در یک سیستم مشخص و معین پروفایل شخصی خود را داشته باشند، خود را به دیگران معرفی کنند، اطلاعاتشان را به اشتراک بگذارند، و با دیگران ارتباط برقرار کنند. از این طریق افراد می توانند ارتباطشان با دیگران را حفظ کرده و همچنین ارتباط های جدیدی را شکل دهند. در واقع، شبکه های اجتماعی مجازی برای

¹ Wikis

² Podcasts

³ Forums

⁴ Content Communities

⁵ Microblogging

⁶ Ellison and Boyd

ISSN: 2476-4140

افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی طراحی شده اند. به طور کلی از طریق اطلاعاتی که بر روی پروفایل افراد قرار می گیرد، مانند عکس کاربر، اطلاعات شخصی و علایق، برقراری ارتباط تسهیل می شود. کاربران می توانند پروفایل های دیگران را ببینند و از طریق برنامه های کاربردی مختلف مانند پست الکترونیک و گپ با دیگران ارتباط برقرار کنند (مهدوی، 1392، ص 11).

وبلاگ ها بعضاً دارای یک مؤلف و برخی هم به صورت گروهی اداره می شوند و عملکرد برخی از آنها نظیر پرتال بوده و خوانندگان را به سایر وبسایت ها و وبلاگ ها هدایت می کنند، در حالی که برخی دیگر در عرصه های مختلف و در ارتباط با مسایل سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و... اقدام به نشر اطلاعات کرده و مخاطبان را با رویکردی کاملاً آزاد قادر به مطالعه مطالب و در صورت تمایل بیان و ارایه دیدگاه ها و نقطه نظرات در ارتباط با آن موضوع می کنند. در مجموع، این ارتباطات دو طرفه در «وب ۲» سبب ایجاد شبکه های اجتماعی بزرگی همچون فیس بوک (سومین جامعه بزرگ دنیا)، آمازون (بزرگترین کتاب فروشی دنیا)، ویکی پدیا (بزرگترین دایره المعارف دنیا)، ای بی (بزرگترین سوپرمارکت دنیا) و بسیاری دیگر، در تمامی زمینه های زندگی بشر شده و به نوعی تمامی روابط اجتماعی جامعه بشری را تحت تاثیر خود قرار داده است. به اعتقاد صاحب نظران ارتباطات، شبکه های اجتماعی باعث شکل گیری مفاهیمی همچون صمیمیت و اعتماد در فضای سایبری شده است، مفاهیمی که در گذشته ای نه چندان دور دستیابی و تحقق آن در حد یک رؤیا بود (رحمان زاده، ۱۳۸۹، ص ۱۱).

مزایا و فرصت های فناوری های جدید اطلاعاتی

1- حفظ تماس و ارتباط با دوستان کنونی، حفظ تماس و ارتباط با خانواده، برقراری ارتباط با دوستانی که در دنیای واقعی دیگر با آنها ارتباطی نداریم، ارتباط با کسانی که علایق و

سرگرمی ها و عاداتی مشابه ما دارند، دوست های جدید پیدا کردن، اطلاع از مطالب و پست ها و کامنت های افراد شناخت هشد و سیاستمداران و ورزشکاران و هنرمندان و...، پیدا کردن افرادی که بالقوه ممکن است برای ارتباطات عاشقانه و دوستی نزدیک مناسب باشند.

2- استفاده های آموزشی از شبکه اجتماعی: برقراری و افزایش ارتباطات مثبت میان دانشجویان که اغلب همسالان دارای منافع و علاقمندی های مشترک هستند باعث افزایش شوق و انگیزه یادگیری می شود. (کابیلان و همکاران، 2010). باعث مشارکت فعالانه می شود زیرا دانشجویان در تعاملات اجتماعی اینجا هم فاعل است و هم هم تیمی دیگران دانشجویان (الیسون و همکاران 2007).

3- انتشار سریع و آزادانه اخبار و اطلاعات، افزایش قدرت تحلیل و تقویت روحیه انتقادی. اخبار شبکه های اجتماعی بدون سانسور منتشر می شوند و این می تواند یک مزیت تلقی شود؛ هرچند امکان تکثیر اطلاعات مخدوش و نادرست نیز در این شبکه ها بیش از نسل قبلی رسانه ها است.

4- امکان عبور از مرزهای جغرافیایی و آشنایی با افراد، جوامع و فرهنگ های مختلف: اینکه یک جوان بتواند با امثال خود در کشورهای دیگر جهان ارتباط برقرار کند، باعث می شود تا این رسانه ها به مکانی تبدیل شوند که وی بتواند فرهنگ ها و آداب و رسوم کشور خود را به دیگران معرفی کند و به اشتراک بگذارد. همچنین در این شبکه ها ایده های جدید جهت گسترش جامعه، معرفی شده و مورد بحث قرار می گیرند. سازمان ها نیز می توانند فرهنگ و دیدگاه خود را در معرض دید تمام جوامع قرار دهند (ساعی و افتاده، 1392: 111).

5- شکل گیری و تقویت خرد جمعی: خرد جمعی به جریان سیال و پویای قوه تفکر و ذهن کاربران حاضر در چنین محیط هایی اطلاق می شود که به مثابه یک پردازشگر عظیم، اطلاعات را پردازش و پایش می کند.

6- امکان بیان ایده ها به صورت آزادانه و آشنایی با ایده ها، افکار و سلیقه های دیگران: شبکه های اجتماعی، ارسال بازخورد از سوی مخاطب و همکاری و همگامی کاربران با همدیگر را تسهیل کرده و آنها را به مشارکت در بحث ها تشویق می کنند.

7- کارکرد تبلیغی و محتوایی: حضور افراد در شبکه های اجتماعی، احتمال مشارکت ها و کنش های اجتماعی را در آنان افزایش می دهد. پس هر چه پیوند افراد و اعضا در شبکه

ها، بیشتر و انبوه تر باشد، همراهی و تعاملات و نزدیکی دیدگاه ها و حرکت همسو و مشترک، محتمل تر خواهد شد.

9- یکپارچه سازی بسیاری از امکانات اینترنتی و وبی: مزیت اصلی شبکه های اجتماعی، یکپارچه سازی امکانات پایگاه های مختلف است. امکاناتی از قبیل ایجاد صفحات و پروفایل های شخصی، ساخت وبلاگ ها، جست و جوی اینترنتی، اطلاع از اخبار و رویدادها و شرکت در فضاها ی گفت و گو (چت روم ها و فروم ها) و فضا برای آپلود فایل ها که تا پیش از این کاربران برای استفاده از هر کدام از آنها باید عضو سایتی می شدند، اکنون از طریق تنها یک عضویت ساده، امکان پذیر است.

10- توسعه مشارکت های مفید سیاسی: ایجاد انسجام اجتماعی در بین مردم و تسریع در سازماندهی فعالیت های مفید سیاسی، از آثار مثبت شبکه های اجتماعی است.

11- افزایش اعتماد، صمیمیت و صداقت در فضای سایبر: مردم در گذشته استفاده از فضای تعاملی مانند چت را تجربه کرده اند؛ اما در این فضا، کاربران کمتر شخصیت و هویت خود را به درستی اعلام می کنند و از نام ها و شخصیت های مستعار استفاده می کنند؛ زیرا به این فضا اعتماد لازم را برای بازگو کردن حقیقت ندارند (حکیمی، 1390).

تهدیدها و پیامدهای منفی فناوری های جدید ارتباطی

1- نقض حریم خصوصی افراد: معمولاً شبکه های اجتماعی ابزارها و امکاناتی را در اختیار کاربران خود قرار می دهند تا آنها بتوانند تصاویر و ویدئوهای خویش را در صفحه شخصی خود قرار دهند. همین طور، کاربران می توانند اطلاعات شخصی خود را نیز در این شبکه ها قرار دهند. در اغلب شبکه های اجتماعی، برای حفظ حریم خصوصی افراد راهکارهایی ارائه شده است؛ برای مثال، دسترسی به تصاویر و اطلاعات را با توجه به درخواست کاربر محدود می نمایند و یا اجازه مشاهده پروفایل کاربر را به هر کسی نمی دهند؛ ولی این راه ها کافی نیستند. مشکلاتی از قبیل ساخت پروفایل های تقلبی در شبکه های اجتماعی و عدم امکان کنترل آنها به دلیل حجم بالای این هرزنامه ها، باعث می شود که افرادی با پروفایل های تقلبی به شبکه های اجتماعی وارد شوند و با ورود به حریم های خصوصی افراد مورد نظر، تصاویر و اطلاعات آنها را به سرقت برده و شروع به پخش تصاویر در اینترنت کنند.

2- انزوا و دور ماندن از محیط های واقعی اجتماع: جامعه مجازی، هیچ وقت جایگزین جامعه واقعی نخواهد گردید؛ بلکه به عنوان تسهیل کننده تجارب اجتماعی عمل خواهد کرد. تسهیلات ارتباطی به ما امکان می دهد تا در سطح جهانی و از راه دور به شیوه ای

جدید با اجتماعی که منافع مشترکی داریم، بیپوندیم. در نتیجه، با پیوستن به این «اجتماعات از راه دور» قادر خواهیم بود تا در دنیای واقعی نیز روابط اجتماعی بهتری با همسایگان، همکاران و سایر شهروندان جامعه واقعی برقرار سازیم (خان صنی، 1393).

3- شکل گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب: به علت عدم امکان شناسایی هویت واقعی اعضا و نیز عدم امکان کنترل محتوای تولید شده توسط کاربران شبکه های اجتماعی، یکی از مهم ترین پیامدهای منفی این شبکه ها، شکل گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذبی خواهد بود که توسط برخی از اعضای این شبکه ها و با اهداف خاص و غالباً سیاسی منتشر می شود.

4- تبلیغات ضد دینی و القای شبهات: در شبکه های اجتماعی اینترنتی نیز مانند سایر رسانه ها، افراد و گروه های مغرض با اهداف از پیش تعیین شده و با شیوه های مخصوص، اقدام به تبلیغات ضد دینی و حمله به اعتقادات مذهبی می نمایند. گاه پس از تحقیق و ریشه یابی درمی یابیم که هدف اصلی گردانندگان برخی از این شبکه ها، دین زدایی و حمله به مقدسات بوده است (خاکسار، 1391: 24).

5- تأثیرات منفی رفتاری: هر شبکه اجتماعی فرهنگ ارتباطاتی خاص خود را دارد، یعنی منش و گفتار مخصوص و منحصر به فردی را برای خود برگزیده است. البته می توان شبکه هایی را یافت که فرهنگ ارتباطاتی تقلیدی برای خود برگزیده اند. فرد با عضویت در هر شبکه اجتماعی درگیر نوع خاصی از فرهنگ ارتباطاتی می شود که شامل: برخورد، تکیه کلام، اصطلاحات مخصوص، رفتار، تیپ شخصیتی و ظاهری و... است (ساعی و افتاده، 1392).

چارچوب نظری

در این تحقیق، از نظریه جامعه اطلاعاتی و الگوی پست مدرن و پارادایم رسانه های قدرتمند استفاده شد. رشد ارتباطات در فضای یک فرامتن الکترونیکی منعطف و متعامل تأثیرات بنیادینی بر روی سیاست می گذارد. در کلیه کشورها، رسانه ها، تشکیل دهنده اتمسفر دنیای سیاستند. طبعاً درصد زیادی از مردم از طریق اطلاعاتی که از طریق رسانه ها می گیرند، عقاید سیاسی شان را شکل می دهند و رفتارهایشان را برآن اساس بنا می کنند. محیط شبکه، خط و مرزهای ملی جایی ندارند و تمامی افراد چون گره ای در میان بیشمار گره شبکه به شمار می آیند. مخدوش شدن مرزهای ملی موجب مغشوش شدن تعریف شهروندی می شود. دموکراسی که بر اساس رای برابری شهروندان تعریف می شود، در جایی که مفهوم شهروندی در هاله ای از ابهام است، با مشکلات و دست اندازهای

متعددی رو به رو می شود. ناتوانی رو به رشد دولت در کنترل جریان های سرمایه و ایجاد تامین اجتماعی، اهمیت و موضوعیت دولت را برای شهروندان عادی از میان می برد(مدد پور، 1383: 38).

الگوی پست مدرن و پارادایم های قدرتمند: بودریار¹ با سازماندهی فکری بر مبنای پست مدرنیسم در ادامه کار مک لوهان² و افزون بر آن بر این باور است که رسانه ها هستند که تصور ما از جهان را شکل می دهند و این موضوع تا بدان حد است که رسانه ها تصویر را جایگزین واقعیت کرده اند و ما در دنیایی پر از تصاویر زندگی می کنیم که از واقعی نیز واقعی تر هستند، بودریار از این موضوع تحت عنوان فرا واقعیت نام می برد(لین، 1387: 123). بودریار تصور فعلی ما از جهان را تصویری رسانه ای و منتج از رسانه ها می داند. تاثیر رسانه ها از دیدگاه او تاثیری کلان و همه جانبه است که در آن نشانه ها و نمادهای رسانه ای به جای واقعیت می نشینند و در واقع بازنمایی های رسانه ای واقعیت را اشباع کرده است(وارد، 1383: 92). همچنین کاستلز³ در کتاب عصر اطلاعات(1380) توسعه و گسترش نوآوری های تکنولوژیکی در سیلیکون ولی را به عنوان شروع یک عصر جدید معرفی می کند. عصری که در آن، با گسترش تکنولوژی های اطلاعاتی و ارتباطی و در واقع انقلاب تکنولوژی های اطلاعاتی مشخص می شود؛ شبکه ای شدن جامعه و شکل گیری فضای جریانها از نتایج این انقلاب تکنولوژی است (کاستلز، 1380: 88). در واقع کاستلز به تاسی از مک لوهان شرایط فعلی جامعه شبکه ای را تحت تاثیر گسترش تکنولوژی های اطلاعاتی می داند. در اینجا ظهور فضای مجازی مصداق نظریه های بودریار و کاستلز است. فضای مجازی به شدت در موجودیت خویش وابسته به تحولی است که تحت عنوان انقلاب تکنولوژی های اطلاعات معرفی شده است. مهمترین دستاورد انقلاب اطلاعات که زیربنای شکل گیری فضای مجازی را در خود داشت، به وجود آمدن اینترنت و توسعه آن در سطح جهان بود. اینترنت سلطه بودریاری امر خیالی بر واقعیت را امکان پذیر ساخت. در واقع فضای مجازی امکان عینی- تخیلی ظهور دوباره نظریه رسانه های قدرتمند است (لین، 1387: 125). پارادایم رسانه های قدرتمند، در بیشتر دیدگاه های موجود در باره فضای مجازی و جامعه اطلاعاتی وجود دارد. در واقع تغییرات گسترده تکنولوژیکی به گونه ای آشکار در ارتباط با تغییرات گسترده در جنبه های مختلف زندگی بشری قرار دارد. نظریه رسانه های قدرتمند از یک سو امکانات مفهومی برای تبیین وضعیت جدید را برای ما

¹ Jean Baudrillard

² Marshall McLuhan

³ Manuel Castells

فراهم می کند و از طرفی دیگر توسعه تکنولوژی های اطلاعاتی و شکل گیری فضای مجازی و جامعه ی اطلاعاتی به بازگشت و دوباره مطرح شدن این پارادایم کمک کرده است. آنچه که در رابطه با وضعیت جدید مهم است و باید مورد توجه قرار بگیرد پر شدن شکاف و تعارض بین نظریه های رسانه های قدرتمند و نظریه ی مخاطبان قدرتمند است. در واقع پارادایم رسانه های قدرتمند در تبیینی کلی و تاریخی از تغییرات بازگشته است، به عبارتی دیگر، امروزه کسی نمی تواند اثرات بسیار واضح رسانه ها بر جنبه های مختلف زندگی بشری را نادیده بگیرد (لین: 126).

نتیجه گیری

حوزه سیاسی یکی از حوزه هایی بوده است که در این سال ها تحت تاثیر فناوری های نوین ارتباطی بوده است. به طوری که اینک شهروندان کشورهای جهان سوم نیز در نتیجه رشد استفاده از اینترنت در میان افراد جامعه می توانند بسیاری از خواسته های سیاسی خود را جامعه عمل بپوشانند. با توجه به قدرت روزافزون تأثیرگذاری رسانه های همگانی و شبکه های اجتماعی، اکنون یکی از مؤلفه های مؤثر در گفتمان های سیاسی، رسانه ها و شبکه های اجتماعی هستند که با توجه به قدرت تأثیرگذاری شان، نمی توان آنها را از نظر دور داشت. فناوری های نوین ارتباطی نیز همچون سایر فناوری ها دارای فرصت ها و تهدیدهایی است، اما آنچه مسلم می نماید این است که در آینده نزدیک اینگونه ابزارها به کاربردی ترین روش ارتباط سیاسی تبدیل خواهند شد؛ همان طور که در سال های اخیر، تحول های شگرف سیاسی در جهان، به خصوص در منطقه غرب آسیا (خاورمیانه) و شمال آفریقا از طریق این گونه شبکه های اجتماعی و قدرت تأثیرگذاری و جریان سازی آنها به وقوع پیوسته و حوزه های به کارگیری آنها مشهود بوده است .

این فناوری های نوین ارتباطی در راستای ایجاد مشارکت و همدلی در راستای اهداف سیاسی، اطلاع رسانی اخبار و وقایع سیاسی، امکان مقایسه در لحظه کانال های سیاسی با جهت گیری های مختلف، تولید و به اشتراک گذاری محتوا توسط هر شهروند، شنیده شدن صداهای خاموش، جلوگیری از انحصار رسانه ای در حوزه سیاسی، کاهش فاصله مردم و رهبران سیاسی، مدیریت و راه اندازی تجمعات سیاسی و مواردی از این دست موثرند که می توان آنها را از مزایای این رسانه ها دانست. اما معایبی نیز می توان برای این رسانه ها در حوزه توسعه سیاسی در کشورهای جهان سوم نیز متصور شد که از آنها می توان به

ایجاد شایعات سیاسی، تخریب و ترور سیاسی، ورود به حریم خصوصی افراد، نامشخص بودن منابع اخبار و اطلاعات و مواردی از این دست اشاره نمود. در پایان می توان نتیجه گرفت که فناوری های جدید ارتباطی دارای مزایای بیشتری نسبت به معایبشان در خصوص توسعه سیاسی در کشورهای جهان سوم داشته اند.

منابع

- افراسیابی، محمدصادق . (1392) مطالعات شبکه های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، تهران: انتشارات سیمای شرق
- حکیمی، زر (1390) نقش شبکه های اجتماعی بر هویت (مطالعه موردی روی فیسبوک و کاربران کرد، مجله جهانی رسانه، شماره 11
- حمیدی، صدیقه (1390). نقش شبکه های اجتماعی در انقلاب مصر. جامعه المصطفی العالمیه.
- خان صنمی، ش.ع. و همکاران. (1393) نقش شبکه های اجتماعی در باورهای دینی، مطالعه جوان
- رجبی، زهره (1389). بازنمایی گرایش های سیاسی کاربران ایرانی در شبکه های اجتماعی مجازی با مطالعه موردی فیسبوک (پایان نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه علامه طباطبایی .
- رحمان زاده، سید علی. کارکرد شبکه های اجتماعی مجازی در عصر جهانی شدن. سایت WWW.SID.IR، 1389.
- ساعی، منصور؛ افتاده، جواد. رسانه های اجتماعی و مشارکت اجتماعی. تهران: دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه ها، 1392، ص 105.
- کاستلز. مانوئل (1380). عصر اطلاعات: اقتصاد، جامعه و فرهنگ، ترجمه احمد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران، انتشارات طرح نو
- لین، ریچارد. جی (1387) ژان بودریار، ترجمه مهرداد پارسا، تهران، نشر فرهنگ صبا.
- مدد پور، مهدی . (1383) جامعه شبکه ای از نگاه دو متفکر معاصر: مانوئل کستلز و کوین کلی . « کتاب ماه کلیات. سال 7، شماره 79.

- معمار، ثریاف عدلی پور، صمد، خاکسار، فائزه (1391) شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تاکید بر بحران هویتی ایران)، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره اول، شماره 5
- مهدوی، مجتبی (1392) فضای سایبری به مثابه حوزه قدرت. ماهنامه اندیشه پویا، پاییز .

- Boyd, D.; Ellison, N. (2007), "Social network sites: Definition, History, and Scholarship", Journal of Computer-Mediated Communication, Vol. 1, No. 13. pp. 210- 230.
- Ellison, N. B., Steineld, C., & Lampe, C. (2007). The benets of Facebook "Friends:" Social capital and college students' use of online social network sites. Journal of Computer-Mediated Communication, 12(4),1143-1168.
- Kabilan, M.K., Ahmad, N. & Abidin, M.J.Z. (2010). Facebook: An online environment for learning of English in institutions of higher education? Internet and Higher Education, 13, 179-187.